

1. STAROŻYTNOŚĆ

SZTUKA OGRODOWA PRZED STAROŻYTNYM RZYMEM

Informacje o tym jak wyglądały ogrody w czasach starożytnych pochodzą głównie ze źródeł archeologicznych. Są to najczęściej informacje tekstowe i graficzne, które przetrwały do czasów współczesnych w formie papirusów, ksiąg, fresków itp. Źródłem informacji są również zapiski, szkice i obrazy renesansowych twórców zafascynowanych kulturą antyku i uwieczniających jej (wówczas jeszcze imponujące) pozostałości w swoich pracach.

Początki sztuki ogrodowej, w rozumieniu świadomie kształtowanej przestrzeni, sięgają czasów rozwoju cywilizacji Mezopotamii, Persji i starożytnego Egiptu. Kolejnym etapem rozwoju był okres rozkwitu cywilizacji greckiej. Najbardziej znanym obiektem ogrodowym starożytności są wiszące ogrody Semiramidy w Babilonie (Mezopotamia) zaliczane do siedmiu cudów starożytnego świata.

Pierwsze ogrody miały charakter ściśle użytkowy. Były miejscem uprawy warzyw, ziół i owoców. Kompozycja ograniczała się do prostych, geometrycznych układów. Rabaty uprawne czyli tzw. kwatery wydzielano ścieżkami przecinającymi się pod kątem prostym. Ogrody o charakterze ozdobnym stanowiły rzadkość i towarzyszyły wyłącznie świątyniom oraz rezydencjom władców i arystokracji. Ich kompozycja również opierała się na układzie geometrycznym. Kwatery zamiast roślin użytkowych wypełniano nasadzeniami ozdobnymi (z dodatkiem tych użytkowych takich jak winorośl, cytrusy, figi itp.). Pojawiały się dodatki ozdobne tj. dekoracja rzeźbiarska czy mozaiki. Często atrakcją ogrodów ozdobnych, była woda w formie regularnego, ozdobnego basenu lub fontanny.

STAROŻYTNY RZYM

Rozkwit sztuki ogrodowej nastąpił w okresie starożytnego Rzymu. Rzymscy ogrodnicy szeroko czerpali z dorobku minionych epok, szczególnie zapożyczając i rozwijając rozwiązania wypracowane przez Greków. Rzymskie osiągnięcia i wzorce dały podwaliny pod planowanie ogrodów w kolejnych epokach, aż do czasów współczesnych.

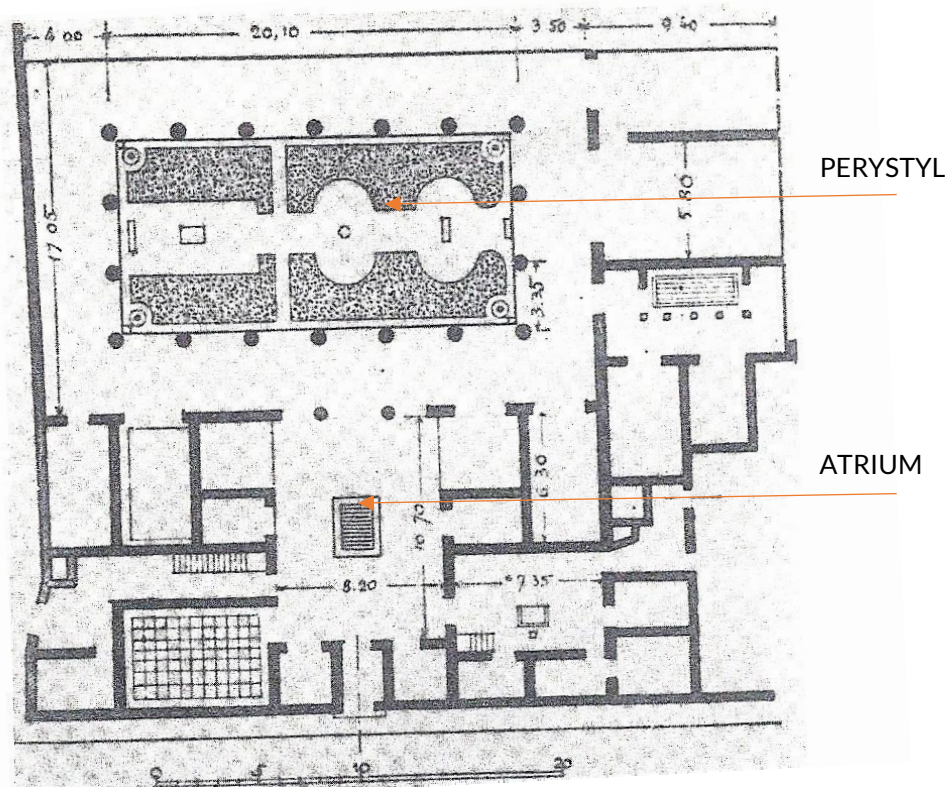
Najstarszą formą ogrodową w starożytnym Rzymie był tzw. „*hortus*”, czyli ogród o charakterze użytkowym zlokalizowany w obrębie dziedzińca domu mieszkalnego, zwanego perystylem. Perystyl stanowił przestrzeń pozbawioną dachu z charakterystyczną kolumnadą wokół. Był to rodzaj „pokoju pod gołym niebem”. Z czasem w obrębie perystylu zaczęto lokalizować nasadzenia ozdobne. W ten sposób powstała forma **ogrodu perystylowego**. Perystyle, a co za tym idzie ogrody perystylowe, pojawiały się w prywatnych domach miejskich i wiejskich oraz w budynkach publicznych (np. łaźniach), przy świątyniach i siedzibach władców.

Typowe miejskie ogrody perystylowe były przeznaczone do wypoczynku i rekreacji. Przestrzeń perystylu była kształtowana w oparciu o układ formalny i najczęściej wyposażona w ozdobny basen, sadzawkę lub fontannę oraz dekorację rzeźbiarską. W ogrodach starożytnego Rzymu, podobnie jak w poprzednich epokach, chętnie łączono uprawę roślin ozdobnych z roślinami użytkowymi. Rośliny uprawiano zarówno w gruncie jak i w pojemnikach (donice, wazy itp.).

Perystyl (dziejnieniec) otoczony kolumnadą (fragment makiety w Villa Hadriana w Tibur); fot. Anna Sikora - Stachurska.

Najbardziej znaną formą wnętrza perystylowego jest **atrium**. Było to niewielkie wnętrze z utwardzoną nawierzchnią. Lokalizowano w nim roślinność w donicach, kapliczkę oraz (czasem) niewielki zbiornik wodny o charakterze ozdobnym lub fontannę. W domach o większej powierzchni atrium pełniło funkcję przedpokoju. Główny ogród lokalizowano wówczas w dodatkowym perystylu.

Pompeje. Plan domu Vettich z atrium i ogrodem w perystylu; źródło: Majdecki L.: Historia ogrodów. PWN, Warszawa 1981.

Pompeje. Pozostałości ogrodu perystylowego; fot. Anna Sikora – Stachurska.

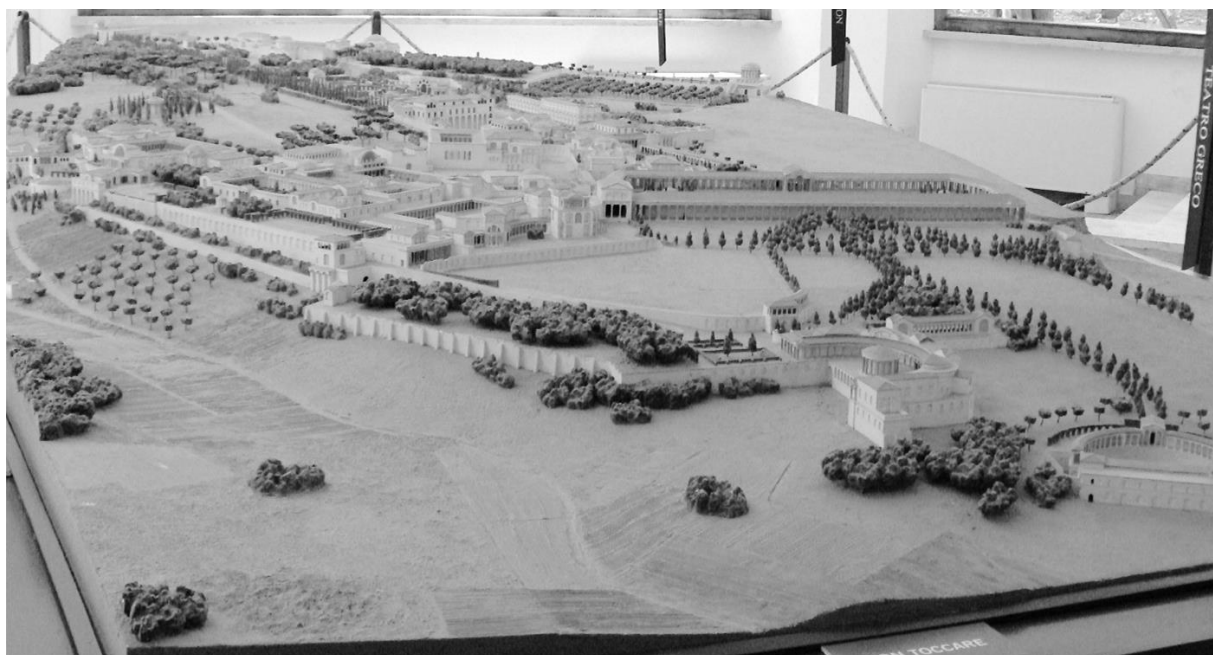
Pompeje. Pozostałości ogrodu perystylowego; fot. Anna Sikora – Stachurska.

W podmiejskich willach i wiejskich majątkach rozwijały się wielkoprzestrzenne założenia ogrodowe. W ich skład wchodziły atria, ogrody perystylowe oraz kształtowane swobodnie przestrzenie ogrodowe o charakterze ozdobnym. Często towarzyszyły im sady, winnice i ogrody warzywne, tworząc jeden rozległy system zielonych wnętrz i przestrzeni. Twórcy ogrodów umieszczali w nich różnorodne formy i elementy wodne, dekoracje rzeźbiarskie i obiekty małej architektury (altany, pawilony itd.).

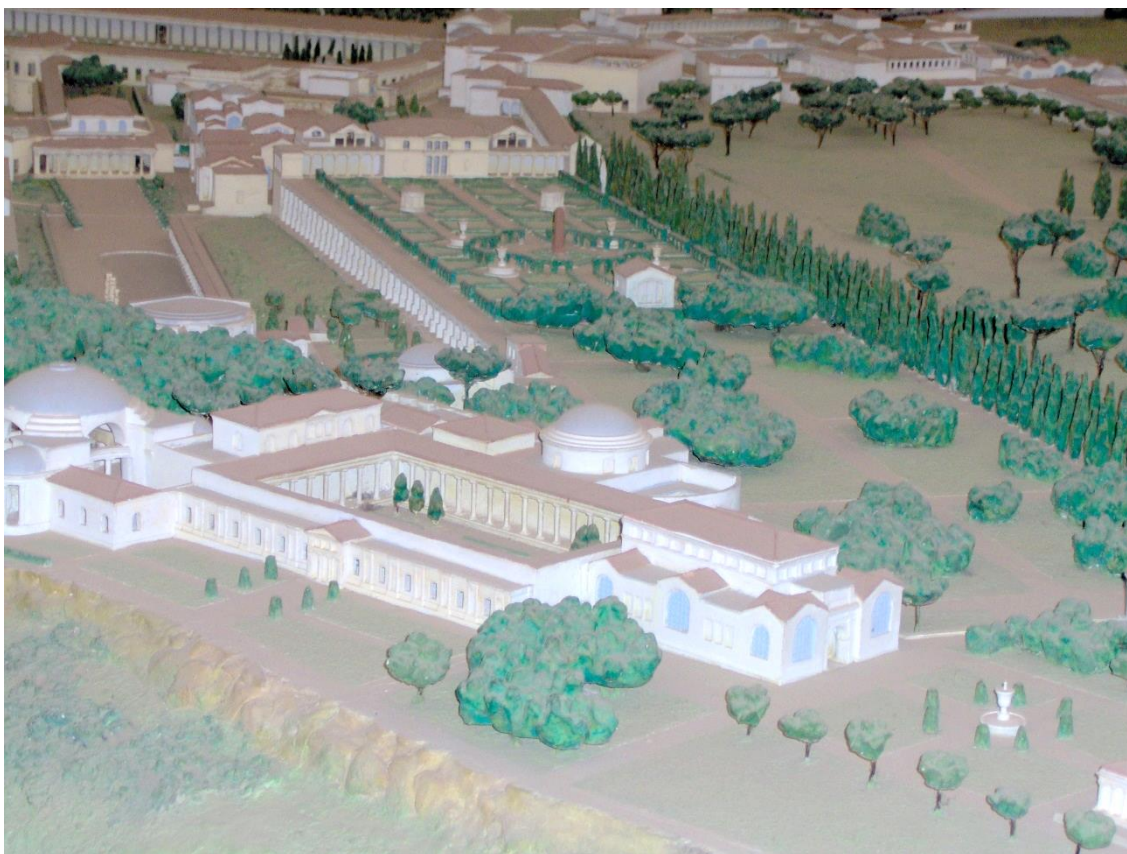
Kompozycja ogrodów miejskich była zazwyczaj ograniczona niewielką powierzchnią perystylu. Zamknięcie w architektonicznych ramach powodowało silną geometryzację kompozycji. Opierano ją o proste linie i kąty przecięcia ścieżek wyznaczając regularne kwatery. Często rezygnowano całkowicie z wyznaczania ścieżek i kwater, a całe wnętrza perystylowe brukowano. Ogrody miejskie miały charakter całkowicie zamknięty, bez jakichkolwiek połączeń widokowych z otoczeniem.

Tereny wiejskie, dzięki mniejszym ograniczeniom powierzchni, pozwalały odejść od zamknięcia i silnie zgeometryzowanych układów w kierunku bardziej swobodnej, krajobrazowej kompozycji. Często zabiegiem kompozycyjnym w rzymskich ogrodach wiejskich było takie kształtowanie powiązań widokowych, aby otaczający krajobraz był włączony (widokowo) do przestrzeni ogrodu.

Sztandarowym przykładem podmiejskiego, willowego założenia jest Villa Hadriana (Adriana) w Tibur (dziś: Tivoli). W II w n.e. rzymski cesarz Hadrian wybudował pod Rzymem imponujący kompleks pałacowy przywodzący na myśl małe miasto. Pałacowe budynki otoczył rozległymi ogrodami z imponującym systemem komunikacyjnym i wodnym w skład którego wchodziły stawy, baseny, kanały itp. Do dziś pozostałości Villi Hadriana budzą podziw i imponują rozmiarami.

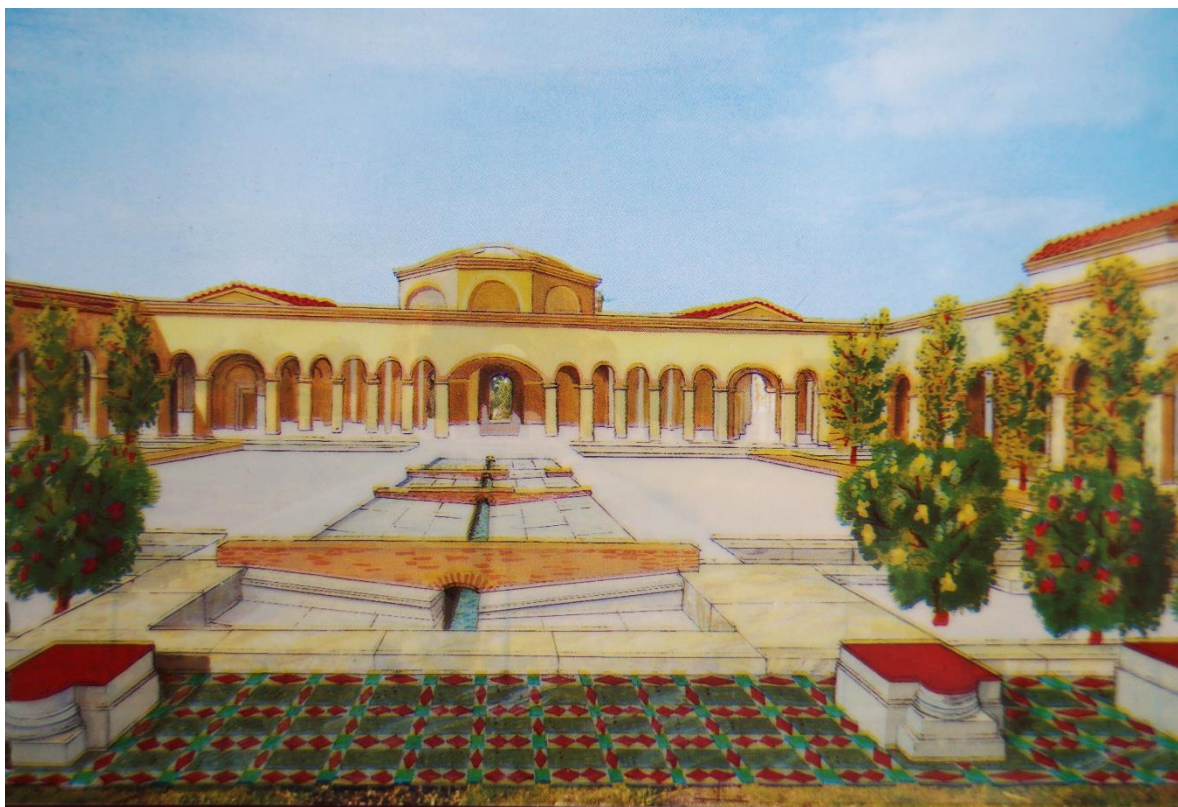
Villa Hadriana. Makieta obiektu obrazująca stan w czasach rzymskich; fot. Anna Sikora - Stachurska.

Villa Hadriana - fragment makiety obiektu w czasach rzymskich; fot. Anna Sikora - Stachurska.

Villa Hadriana widok na jeden z najlepiej zachowanych fragmentów - kanał Kanopos; fot. Anna Sikora - Stachurska.

Villa Hadriana - rekonstrukcja Piazza d'Oro; fot. Anna Sikora - Stachurska.

Villa Hadriana - Piazza d'Oro stan obecny; fot. Anna Sikora - Stachurska.

ZAINSPIRUJ SIĘ OGRODAMI STAROŻYTNEGO RZYMU

Aranżując swój ogród możesz zainspirować się działaniami ogrodników w czasach starożytnego Rzymu. Gatunki roślin i ogrodnicze patenty z tamtej epoki stosuje się do dziś. Kilka z nich przygotowałam dla ciebie.

- **Gatunki roślin często stosowane w ogrodach rzymskich (przykłady):**

bukszpan wieczniezielony

oleander pospolity

różnanechnik

naparstnica purpurowa

róża

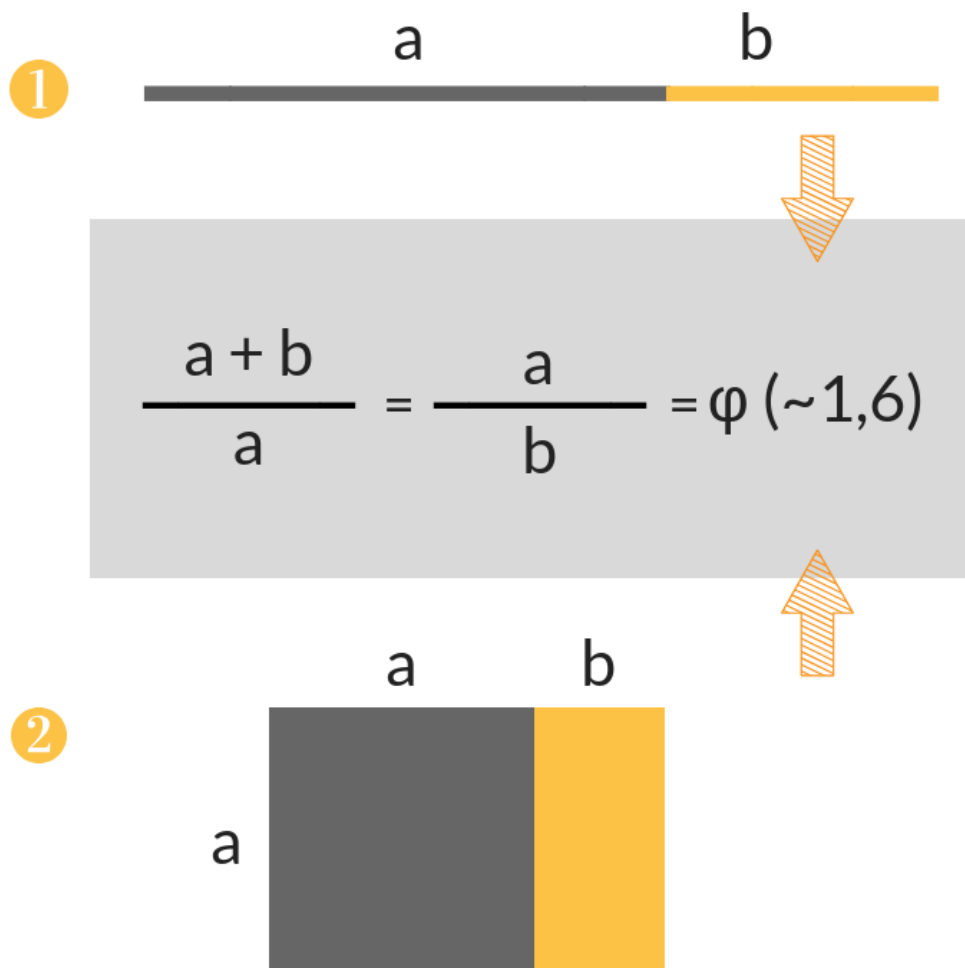
bluszcz pospolity

- ***Ars topiaria*, czyli sztuka dekoracyjnego cięcia roślin zimozielonych.**

Pojęcie „topiary” stosowane dziś do określenia formowanych roślin zimozielonych wywodzi się od starożytnej sztuki dekoracyjnego cięcia roślin zimozielonych. Formowane bukszpany, cisy, ligustry i inne stanowiły jeden z podstawowych elementów w rzymskim ogrodzie. Formowano zarówno zieleń rosnącą w gruncie jak i w donicach. Bardzo popularne, obok figur, były niskie zimozielone obwódki wokół ozdobnych rabat. W zamożnych domach funkcjonował tzw. *topiarius* czyli niewolnik, którego głównym zadaniem było strzyżenie zimozielonych krzewów w różnorodne formy. Zimozielona zieleń formowana do dziś stanowi istotny element w wielu ogrodach na całym świecie.

- **Zasada złotego podziału.**

Zasada złotego podziału (złotego cięcia) jest proporcją stosowaną w architekturze i sztuce od czasów starożytnych. Zasada złotego podziału określa idealne proporcje podziału odcinka na dwie części. W myśl tej zasady stosunek długości dłuższej części odcinka (a) do krótszej (b) jest taki sam, jak całego odcinka (a+b) do części dłuższej (a).

1 - złoty podział odcinka; 2 - złoty prostokąt

W oparciu o tę zależność (proporcja o wartości $\phi = 1,6$) możemy projektować przestrzeń ogrodową i jej elementy programowe tj. tarasy, patia, altany, powierzchnię trawnika, czy regularne rabaty ozdobne i warzywniki (skrzynie warzywnika, kwatery). Liczba ϕ (fi) jest nazywana boską (Leonardo da Vinci) lub złotą liczbą i uważana za idealny stosunek proporcji. Badacze dopatrują się wielu złotych podziałów w konstrukcji Partenonu i innych dzieł architektury starożytnej. Wielu architektów, planistów i projektantów sięgało po tę regułę. Zasady złotego podziału i opartych na nim figur oraz zabiegów geometrycznych można doszukać się na planach bardzo wielu ogrodów historycznych. Stosują ją także współcześni projektanci. Można ją stosować w kompozycji założenia ogrodowego wyznaczając w oparciu o nią wymiary i proporcje regularnych elementów kompozycji, czy odległości między nimi.

Ebook Fajna Historia Ogrodów w sprzedaży
w sklepie Fajne Ogrody

[**PRZEJDŹ DO SKLEPU**](#)